

О. С. Пархомчук

Конверсія

КОНВЕРСІЯ (від лат. *conversio* – перетворення, зміна) – переорієнтація ресурсів воєнної сфери на цивільний сектор. К. є складним систем. явищем, що охоплює екон., внутр.- і зовн.-політ., військ. й ін. аспекти. Розширене тлумачення поняття передбачає розгляд його як об'єктив. процесу розвитку суспільства, що дозволяє від проблеми К. згодом перейти до потреби глобал. змін в усіх сферах життя, а також у масовій свідомості в напрямі конструктив. перетворень. Уперше поняття «К.» використано у США, Великій Британії та Франції після 1-ї світової війни, по завершенні 2-ї світової війни його почали більш активно вживати у США та країнах Заходу в сенсі широкої стратегії переведення мілітаризов. нац. економіки на мирні рейки. Офіц. амер. джерела визначали К. як політ., екон. і тех. процес забезпечення впорядков. переведення ресурсів, що використовуються на воєнні цілі, на альтернативні цивіл. потреби. У 2-й пол. 1970-х рр. процес К., особливо на Заході, почали сприймати як складний динам. процес – демократ. структурну перебудову господарства, у 1980-х рр. посилилось міжнар. співробітництво громад. організацій на його підтримку. В рад. міжнар.-політ. науці термін «К.» почали широко використовувати лише після виступу М. Горбачова з трибуни ООН у грудні 1988, коли він заявив про неї як про перехід від економіки озброєнь до економіки роззброєнь. Нині К. розглядають як механізм здійснення демілітаризації частини суспільства, пов'язаної з ВПК, і у такому аспекті визначають як соц.-екон. імператив, без якого неможливе розв'язання нац. госп. проблем окремих країн і глобал. проблем людства.

За простор. характеристиками К. поділяють на глобал., регіон. і таку, що здійснюється у рамках окремої держави; часовими – швидко (різке скорочення армій і згортання військ.-екон., наук.-тех. та ін. діяльності) й повільнішу, тимчас. (після війни) або постійну (застарілих видів зброї); за динамікою – поетапну (динамічну) та розтягнуту (в'ялу); за масштабами – вичерпну (охоплює ВПК повністю), часткову (ті чи ін. елементи ВПК), символічну (демонстрацій.); за методами та засобами – добровільну та примусову (проведена у переможених країнах після двох світ. воєн). К. може бути й вимушеною, зумовленою міжнар. (напр., після завершення «холодної війни» у США, СРСР, країнах Організації Варшав. договору і НАТО) чи внутр.-політ. (К. у період «хрущов. відлиги» у СРСР або в США після воєн у Кореї 1950–53 та В'єтнамі 1964–73, в колиш. респ. СРСР у 2-й пол.

1990-х рр.) ситуаціями. Існують кілька базових моделей К. У США, Канаді, країнах Зх. Європи вона характеризується поступовістю і синхронністю визрівання процесу перетворень.

При згортанні військ.-екон. діяльності вироб. і наук.-тех. ресурси переорієнтовують таким чином, щоб, з одного боку, нац. безпека посилювалася за рахунок використання більш ефектив. засобів задоволення військ. потреб, незважаючи на скорочення оборон. бюджетів, з ін. боку – зміцнювалася цивіл. економіка. У Китаї та Ізраїлі К. більше наближена до європ. стандарту й має такі визначал. риси, як держ. планування, опанування прогресив. іноз. зразків на нац. ґрунті, впровадження нових технологій, техніки, екон. відносин. При т. зв. обвал. К., орієнтов. на якнайшвидше вивільнення знач. ресурсів та одержання від неї макс. екон. вигоди в найкоротший термін, реформування оборон. комплексу відбувається без чіткої концепції та належ. законодав. бази, науково обґрунтов. оцінок поточ. і перспектив. потреб на оборону країни. Для конверсій. заходів характерна недостатня продуманість і ефективність застосовуваних методів, форм і темпів скорочення оборон. комплексу, відсутність конкрет. механізмів здійснення в організац., екон. і правових аспектах. Реконверсія – переведення у повоєн. час військ. промисловості, людських та ін. ресурсів, що використовувались у цивіл. секторі економіки до війни, з виробництва воен. на виробництво цивіл. продукції.

Рекомендована література

1. M. V. Alexeev, R. C. Sikorra, C. G. Gaddy. Post-Cold War Military Conversion in the US and Russia: A Comparative Approach. Washington, 1995;
2. Пархомчук О. С. Мілітаризм та проблема конверсії в глобальному світі. К., 2004;
3. Її ж. Системна еволюція міжнародних відносин і процеси демілітаризації та конверсії. К., 2006.

Бібліографічний опис:

Конверсія / О. С. Пархомчук // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2014. – Режим доступу:

<https://esu.com.ua/article-4661>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).